

PROGRAM PODPORY
ČESKÉHO
KULTURNÍHO
DĚDICTVÍ
V ZAHRANIČÍ

Závěrečná zpráva o působení učitele u krajanů

Školní rok: 2023

Destinace (země, místo): Brazílie, Nova Petrópolis a Porto Alegre (RS), Batayporã (MS)

Jméno, příjmení: Matouš Hartman

Výuka češtiny a české kultury

Během uplynulých dvou semestrů probíhala výuka jak prezenčně, tak online, lekcí se zúčastnili dospělí i děti.

Prezenční výuka

První (zimní) semestr roku 2023 proběhl v Nové Petrópolis a Portu Alegre ve státě Rio Grande do Sul a druhý (letní) v Bataypoře ve státě Mato Grosso do Sul. Výuka byla doplněná o různorodé vzdělávací a společenské akce. Brazílie také poprvé hostila krajanový festival v Latinské Americe, odehrál se 3. – 5. listopadu 2023 v Nové Petrópolis.

Nova Petrópolis

Výuka češtiny probíhala jako tradičně v prostorách městské knihovny, která potřebám komunity dlouhodobě vychází vstříc. Zájemci z řad začátečníků byli rozděleni do dvou skupin (po dvanácti studentech), vznikla i skupinka pro dva pokročilé studenty, kteří absolvovali letní školu v Dobrušce. Tento rok se také podařilo vyslat dva studenty z tanečních skupin na kurz v Poděbradech. Vzdělávací akce často navštěvovali i příbuzní či přátelé studentů. Na lekce jsem si připravoval také vlastní materiály reflektující potřeby studentů. Témata se týkala cest do České republiky, učili jsme se potřebné fráze, roli hrála i gastronomie a historie.

Porto Alegre

Pro lekce češtiny se předsedkyni komunity podařilo sehnat nové prostory v kulturním centru v širším centru města, které je bezpečné a dobře přístupné. Kurz během semestru nabíral nové studenty, kteří se o výuce dozvěděli například díky přednášce, kterou jsem ve spolupráci s předsedkyní komunity a místní federální univerzitou uspořádal. Pokračujeme také ve snaze obnovit lekce češtiny na univerzitě. Lekcí se pravidelně zúčastňovalo patnáct studentů.

Batayporã

V Bataypoře probíhal dvakrát týdně kurz pro začátečníky a falešné začátečníky, který navštěvovalo devět studentů, v případě akcí se počet různil. Protože kurz navštěvují děti, připravoval jsem si speciální materiály a věnoval jsem se také kulturním tématům, která by jinak

studenti neměli možnost poznat. Každý týden byla jedna z lekcí zaměřená kreativně. Kvůli zájmu o dopolední vyučování jsem otevřel začátečnický kurz pro dva zájemce, kteří se nemohli zúčastňovat večerních lekcí, jednalo se o dospělé. Dvakrát týdně jsem pokračoval v konverzačních lekcích pro studenty, kteří za sebou mají studium v Dobrušce či Poděbradech nebo nějaký čas strávili v Česku. Reflektoval jsem hlavně realie a praktickou komunikaci v Česku. Kurz v Nové Andradině nepokračoval, studentka, která měla zájem o výuku češtiny, dojížděla do Bataypory.

Online výuka

I v uplynulém roce pokračovala online výuka, která umožňuje vyučovat češtinu i krajanů žijících mimo krajské komunity, případně zájemce hlavně z univerzitního prostředí z různých částí Brazílie. Lekcí od úplných začátečníků po mírně pokročilé se zúčastňovalo šedesát studentů. Zachoval jsem jeden ranní kurz, většina lekcí ale probíhala ve večerních hodinách.

V obou semestrech jsem otevřel kurz pro úplné začátečníky, většinou krajanů z různých částí Brazílie nebo lidí se zájmem o Českou republiku.

Ve dvou skupinách byli studenti se základní znalostí češtiny rozděleni do ranního a večerního kurzu.

Pokračovalo schéma výuky dvakrát týdně pro lidi se zkušenostmi z Dobrušky/Poděbrad nebo po více semestrech studia. Zúčastňují se lekcí pravidelně a mají motivaci se jazyk učit. Mají zájem o Českou republiku a často se věnují samostudiu.

Výuka probíhala na platformě ZOOM, studenti dostávali materiály z hodin pomocí Google Jamboard. Úkoly dostávali studenti formou různých materiálů, které odevzdávali, nebo webovými kvízy, které jsem si pro tento účel připravoval (ty se týkaly nejen gramatiky, ale také českých realii).

Práce se studenty

Studenti navštěvující lekce češtiny mají většinou silnou motivaci naučit se alespoň základy jazyka svých předků, případně, pokud už jazyk znají, se v něm chtějí zdokonalit. Velký zájem je také o historii, gastronomii a kulturu České republiky. Z pozice učitele u krajanů je potřeba věnovat studentům pozornost i mimo výuku, protože v brazilské kultuře je velice důležitá osobní komunikace. Zejména studenti, kteří teprve objevují své kořeny, se mnou sdílejí příběhy svých rodin. Častá jsou setkání mimo lekce, která, ať už jsou individuální nebo hromadná, podporují soudržnost komunity. Online lekce mi zase umožňují dostat se i ke krajanům, kteří by jinak s učitelem do kontaktu nepřišli. Ti se pak zapojují do české komunity jako celku, což dokázal například festival v Nové Petrópolis, který navštívilo několik online studentů, nebo samotné lekce v Nové Petrópolis, které začala navštěvovat pětičlenná rodina, jež se mnou předtím byla v kontaktu jen přes internet.

Jak do prezenčních, tak online lekcí vždy zahrnuji kulturu a dějiny, aby studenti poznali stát, jehož jazyk se učí. Mnohé české tradice nejsou známé a dějinné momenty také ne. Dostupná literatura nebo online zdroje o České republice v portugalštině jsou navíc poměrně kusé nebo téměř nejsou.

Se studenty komunikuji mailem, ale zejména na instagramovém účtu [@aprenda_tcheco](https://www.instagram.com/aprenda_tcheco). Brazilci tuto sociální síť využívají více než Češi a napříč generacemi. V posledním roce jsem přešel hlavně na přípravu vzdělávacích videí, která mají větší dosah než fotografické příspěvky. Účet sledují také lidi se zájmem o Českou republiku, kteří se kurzů nezúčastňují, ke konci roku 2023 se jedná o více než šest set osob.

Akce v Nové Petrópolis (a ve spolupráci s komunitou z Portu Alegre)

Velikonoční workshop (2. dubna 2023): Svátky jara jsem s komunitami z Nové Petrópolis a Portu Alegre oslavil na společném workshopu v kulturním centru v Nové Petrópolis. Akce se zúčastnilo dvacet sedm osob, malovali jsem kraslice horkým voskem, barvili jsme je v potravinářských barvivech a kreslili na ně modrým lihovým fixem s použitím cibulákových vzorů. Jako občerstvení posloužila nádivka, kterou jsme předem připravili s jednou krajanickou rodinou.

Velikonoční workshop a příprava utopenců

Setkání u piva (tři různá data během dubna 2023): Krajané se o české pivo velice zajímají, proto jsem se rozhodl uspořádat mimo výuku tři setkání u piva, na která jsem připravil pracovní listy s důležitými informacemi. Dvě setkání se odehrály v Nové Petrópolis a jedno v Portu Alegre. Reagoval jsem tak na dotazy studentů na české pivo, které mi zároveň nepřišlo vhodné probírat během výuky. Neformální setkání zafungovalo a inspirovalo další workshop.

Jedno ze setkání u piva a přednáška pro taneční skupiny a zájemce z řad studentů

Utopenci (20. května 2023): V pracovním listu k setkání u piva se objevil jako typické jídlo k pivu utopenec. Studenti recept neznali. Na rozdíl od jiných českých pokrmů se dají utopenci připravit v Brazílii zcela bez problémů. Využili jsme tak sál kulturního centra v Nové Petrópolis znovu a připravili jsme třicet sklenic utopenců.

Přednáška o Liberci a Jablonci nad Nisou (6. června 2023): Semestr jsme zakončili přednáškou o Liberci a Jablonci nad Nisou, odkud pochází předci velké části krajanů z Nové

Petrópolis. Akce byla namířena hlavně na členy tanečních skupin a další krajany, kteří lekce češtiny nenavštěvují. Účast byla třicet osob.

Veřejné čtení na knižním trhu (1. prosince 2023): Dva studenti češtiny se zúčastnili knižního festivalu v Nové Petrópolis, kde přečetli zjednodušenou verzi pověsti o kněžně Libuši, čtení v češtině doplnili shrnutím příběhu v portugalštině.

Čtení pověsti o kněžně Libuši na knižním trhu v Nové Petrópolis

Rozhovory v rádiu (únor a duben 2023): Během semestru jsem se zúčastnil dvou rozhlasových pořadů stanice Imperial, která vysílá z Nové Petrópolis, první se vysílal ještě před začátkem semestru a seznamoval místní s historií imigrace do regionu, pozval jsem posluchače do kurzů, druhý pořad se vysílal na Velikonoce, měl jsem tak možnost přiblížit společně s dvěma členy komunity některé české tradice.

Akce v Portu Alegre

Přednášky na Federální univerzitě v Rio Grande do Sul (11. května a 25. října 2023): Předsedkyně české komunity v Portu Alegre se snaží o obnovení výuky češtiny na místní federální univerzitě (UFRGS). Zúčastnil jsem se několika jednání se zástupci univerzity. Koncem roku 2023 je připravená smlouva a čeká se na schválení ze strany univerzity. Abychom podpořili zájem o lekce češtiny (ať už z řad studentů či vedení univerzity), domluvili jsme na univerzitní půdě dvě přednášky, na obou jsem prezentoval nejen o češtině, ale také o dějinách a doporučil jsem českou literaturu v portugalských překladech. První přednášky se zúčastnilo sedmdesát lidí, druhé třicet.

Výlet do Venâncio Aires (27. května 2023): Městské muzeum ve Venânciu Aires otevřelo expozici věnovanou České republice a české emigraci do regionu. Příležitosti jsem společně s předsedkyní komunity v Portu Alegre využil pro uspořádání výletu. Do Venância Aires se vypravila sedmnáctičlenná skupina, která navštívila zajímavá místa ve městě a návštěvu zakončila v muzeu. Tam jsem přednášel o České republice, akce přilákala osmdesát místních obyvatel.

Přednáška na UFRGS a výlet do Venância Aires

Gulášová polévka a utopenci (15. června 2023): Porto Alegre projevilo zájem o stejný workshop, který jsem uspořádal s komunitou v Nové Petrópolis. Nechtěl jsem akci jen zopakovat, proto jsem využil chladného počasí, a kromě utopenců jsme připravili také gulášovou polévku. Akce se zúčastnilo patnáct studentů.

Filmový festival (24 a 25. června 2023): Generální konzulát ČR v São Paulu uspořádal již druhý ročník festivalu českého filmu v populárním kině Capitólio v centru Porto Alegre. Česká komunita pomohla s organizací zahajovacího večera a já jsem uvedl dva snímky podle prací Karla Čapka (Krakatit a Bílá nemoc). Členi komunity se na projekce vydávali pravidelně, obecně festival přitáhl velikou pozornost a zahajovací večer zcela zaplnil sál.

Přednáška na festivalu v Ijuí a příprava gulášové polévky v Porto Alegre

Přednáška v Ijuí (21. října 2023): V Ijuí v západní části státu Rio Grande do Sul se každoročně slaví Expofest, festival národů, které osidlovaly tuto část Brazílie. Účastnické skupiny jsou rozděleny do dvou skupin, první jsou uznávaná etnika a druhou národní buňky. Letos byla česká buňka uznána za etnikum, což se stalo díky neúnavné práci André Heiskeho, který hledá potomky Čechů v této části státu. Protože se festival konal v termínu blízkém krajskému festivalu v Nové

Petrópolis, využili jsme příležitosti a na Expofestu jsme společně s André Haiskem prezentovali o českých dějinách a imigraci do regionu. André Haiske je zároveň členem komunity v Portu Alegre.

Akce v Bataypoře

Výzdoba centra (září 2023): Společně s dobrovolníky z České republiky a některými krajany jsem pracoval na zkrášlení krajanského centra slováckými motivy. Vzhledem k tomu, že zahrada centra je otevřená veřejnosti mají místní možnost poznat trochu více z moravské tradiční kultury. V rámci návštěvy dobrovolníků se uskutečnila přednáška s účastí patnácti osob, kde jsem posloužil jako tlumočnick.

Velikonoční workshop (31. října 2023): Ačkoli se Velikonoce slaví během prvního semestru, komunita v Bataypoře nechtěla o zdobení kraslic přijít. Z toho důvodu jsem uspořádal jarní workshop, na kterém zejména děti mohly zdobit kraslice, účast byla osm osob.

Slovácké motivy na stěnách batayporského centra a předvánoční zdobení perníčků

Adventní věnec (25. listopadu 2023): Tato předvánoční dekorace se objevuje výhradně v brazilských kostelech nikoli v domácnostech, proto jsem se rozhodl, že jeden adventní věnec připravíme i pro komunitu v Bataypoře, svíčky jsme pak společně zapalovali na lekcích češtiny.

Zdobení perníčků (12. prosince 2023): Navázali jsme na akci z minulého roku, která měla mezi dětmi i dospělými úspěch, znovu jsme nazdobili perníčky, které jsem dopředu s předsedkyní komunity upekli, zúčastnilo se deset osob.

Festival české a slovenské kultury v Latinské Americe (3. – 5. 11. 2023)

Nejdůležitější akcí tohoto roku byl pro krajanskou komunitu Festival české a slovenské kultury v Latinské Americe, který se poprvé konal v Brazílii ve dnech 3. až 5. listopadu 2023. Pořádala ho krajanská asociace v Nové Petrópolis. Setkaly se zde spolky nejen z Brazílie, ale také z Argentiny, která festival doposud organizovala, účast měla i Uruguay. Počet akreditovaných návštěvníků dosáhl 200 osob, sobotní večerní kulturní program byl otevřený široké veřejnosti a zúčastnilo se ho 300 lidí. Koncert skupiny Check Accordion Trio, o který se postarala komunita ve spolupráci s generálním konzulátem, přilákal 250 posluchačů. Festival měl pozitivní ohlasy a přijeli na něj potomci Čechů i z Curitiby nebo Belo Horizonte. Na festivalu se promítal také film o české rodině, která unikla holocaustu, který jsme ve spolupráci se studenty a kolegyní Ivanou Malechovou otitulkovali minulý rok.

Momenty z festivalu v Nové Petrópolis, autor: Marcelo Moura | TRIO Comunicação Integrada

Online akce

Přednáška na Federální univerzitě v Paraíbě (13. dubna 2023): Na základě dohody s jedním ze studentů online hodin se uskutečnila online přednáška pro Federální univerzitu v Paraíbě (UFPB), účast dosáhla osmdesáti osob a rekrutovali se z ní někteří zájemci o online kurz češtiny.

Přednáška v rámci Evropského dne jazyků (29. září 2023): Spolupracoval jsem s českou ambasádou v Brasílii na účasti na Evropském dni jazyků. Připravil jsem přednášku pro ostatní lektory cizích jazyků působící v Brazílii o výuce češtiny v krajských komunitách.

Podmínky pro učitele

Porto Alegre a Nova Petrópolis (RS)

Nova Petrópolis je menší město v pohoří Serra Gaúcha zhruba dvě a půl až tři hodiny autobusem od Portu Alegre. Je velice bezpečné a klidné, patří mezi oblíbené turistické cíle. Všechny služby a obchody tu jsou dostupné.

Krajská komunita využívá pro setkávání různé prostory, lekce se ale vždy odehrávají v městské knihovně, která má k dispozici třídu speciálně pro výuku jazyků.

Ubytování jsem si s pomocí komunity našel skrze aplikaci AirBnB, což je nejjednodušší cesta, jak se ubytovat bez nutnosti podepisovat smlouvu. Byt se nacházel v centru.

Klima Nové Petrópolis je mírné s horkým létem a chladnou zimou, teploty mohou klesnout k nule. Na tuto skutečnost je potřeba se připravit, protože místní domy nemají topení, jen přenosné přímotopy (jeden mi zařídila komunita) a klimatizace. Časté jsou mlhy.

Spolupráce s komunitou probíhala bez problémů, jsou otevření novým nápadům, mají zájem o kulturní a vzdělávací akce, díky festivalu, který pořádali, cítí větší motivaci zapojit se do krajského života.

Porto Alegre je metropolí jižní Brazílie, jedná se o město velikostí odpovídající Praze. Je zde čilý kulturní život, nicméně v porovnání s Novou Petrópolis se nejedná o bezpečné město, a to hlavně

přímo v centru nebo naopak ve vzdálenějších čtvrtích. Dopravu zde zajišťují jen autobusy, které nejezdí na čas a nejsou ani dobře značené zastávky, neúčinnější způsob, jak se pohybovat po městě, je buď pěšky během dne na krátké vzdálenosti nebo taxíky objednanými přes aplikace, ceny jsou přijatelné.

Krajanská komunita využívá kulturní dům v širším centru města, kde si pronajímá sál na výuku. Zároveň vedení domu vychází vstříc i ohledně pořádání akcí (například nebyl problém využít kuchyň či společenský sál).

Přespával jsem u krajanské rodiny Drlíků, protože jsem v Portu Alegre trávil méně času než v Nové Petrópolis.

Zvláště v zimě je v Portu Alegre tepleji než v Nové Petrópolis a to až o pět stupňů, letní měsíce jsou horké a vzduch vlhký.

Spolupráce s komunitou probíhala hladce, dokonce si pro mě připravili překvapení v podobě narozeninové oslavy, které se zúčastnily čtyři desítky lidí včetně těch, kteří se jinak krajanského života nezúčastňují (zejména kvůli věku). Komunita je otevřená novým nápadům.

Batayporã (MS)

Batayporã je menší bezpečné město s venkovským rázem, je dostupné ze São Paula nočním autobusem nebo dodávkou z Campa Grande, hlavního města státu Mato Grosso do Sul. Veškeré potřebné služby jsou zde dostupné.

Komunita batayporských Čechů mě opět ubytovala přímo v Centro de Memória Jindřich Trachta, kde jsem měl k dispozici jeden pokoj, koupelnu a mohl jsem využívat i ostatní prostory centra včetně kuchyně a zahrady. Ubytovaní tedy považuji za optimální, pohodlné a de facto přímo na pracovišti. Učitel jen musí počítat s tím, že se nejedná o soukromý dům, využívají ho členové komunity pro kulturní a vzdělávací akce. Paní Leonida Trachtová mi také poskytla stravování, což je již tradičním zvykem. Protože Batayporã leží na rovinatém terénu, pohyboval jsem se po městě jako většina místních na kole. To bylo k dispozici přímo v Centro de Memória.

Klima Bataypory je tropické, vlhké a se silnými přívalovými dešti. Na tuto skutečnost je potřeba si zvyknout, stejně jako na vysoké teploty. Odměnou jsou ovšem slunečné dny, čistý vzduch a blízkost přírody.

Spolupráce s komunitou probíhala hladce, už jsme se znali, navázali jsme na dobré vztahy. Krajané mě opět vzali mezi sebe.